

PROCESNÍ POVINNOSTI ÚČASTNÍKŮ CIVILNÍHO SOUDNÍHO ŘÍZENÍ VE SVĚTLE DÍLA PROF. MACURA

JARUŠKA STAVINHOVÁ

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Česká republika

Abstrakt v rodném jazyce

Civilní soudní proces plní svoji funkci, spočívající v poskytování ochrany porušeným, či ohroženým subjektivním právům a zákonem chráněným zájmům v oblasti tzv. soukromoprávních vztahů (tj. vztahů občanskoprávních, obchodněprávních, rodinněprávních a pracovněprávních), pouze za předpokladu vytvoření určitých pravidel jednání všech subjektů zúčastněných na řízení. Právní úprava civilního soudního řízení, jako složité činnosti všech subjektů řízení, které v jeho rámci vstupují do procesněprávních vztahů, tak musí respektovat základní procesní principy a stanovit základní procesní povinnosti.

Klíčová slova v rodném jazyce

Procesní povinnost, právní zásady, důkazní břemeno, povinnost vysvětlovací, povinnost pravdivosti.

Abstract

Civil procedure law fulfils its objectives incumbent on protection of disturbed or endangered rights and interests in the sphere of private law relations (civil law, commercial law, family law and labor law) only on the supposition that clear regulations of all subjects of the proceeding are accepted. Legal regulation of civil proceeding as a composite activity of all subjects that take part in procedural relations must respect the basic procedural principles and has to state the basic procedural duties.

Key words

Procedural duty, principles of law, burden of proof, explanatory duty, duty of truthfulness.

Moderní civilní soudní proces může plnit svoji funkci, spočívající v poskytování ochrany porušeným, či ohroženým subjektivním právům a zákonem chráněným zájmům v oblasti tzv. soukromoprávních vztahů (tj. vztahů občanskoprávních, obchodněprávních, rodinněprávních a pracovněprávních), pouze za předpokladu vytvoření určitých pravidel jednání všech subjektů zúčastněných na řízení. Civilní soudní řízení je totiž složitou činností všech subjektů řízení, které v jeho rámci vstupují do procesněprávních vztahů. Tato činnost proto předpokládá určitou **pevnou strukturu** civilního soudního řízení, která je dána především **základními procesními principy (zásadami)**, uplatňujícími se v tomto řízení. Každý ze základních principů civilního soudního řízení vyjadřuje určitou základní, nenahraditelnou a nezastupitelnou společenskou hodnotu v oblasti civilního procesu. Uplatnění těchto společenských a lidských hodnot má často protiřečivou povahu, takže systém základních zásad určitého právního odvětví, tedy i civilního procesu, se jeví jako optimální sjednocení různých, často protikladných tendencí. **Optimální a proporcionální** možnost uplatnění základních procesních zásad umožňuje uskutečnit cíl civilního procesu, totiž spravedlivou ochranu subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů.

Od procesních principů, které tvoří základní strukturu civilního procesu, je třeba odlišovat pojem **procesních povinností**. Byť některé z procesních povinností úzce souvisejí

s uplatněním procesních principů (srov. např. povinnost tvrzení a povinnost důkazní a jejich souvislost s uplatněním principu projednacího), nelze tyto pojmy zaměňovat.

Procesní povinnosti představují v civilním procesu zvláštní kategorie, s jejichž nesplněním jsou spojeny **různé procesní důsledky**. V civilním procesu mají tyto důsledky buď povahu **procesních břemen**, nebo zákonem stanovených, či předvídaných **sankcí**.

Problémům spojeným se vznikem, realizací a legislativním zakotvením procesních povinností, jakož i následkům jejich nerespektování procesními stranami, se věnoval ve svých početných teoretických pracích zejména prof. Josef Macur, který je nepochybně jedním z nejvýznamnějších českých procesualistů.

Konstatoval, že „*Současná procesní právní věda vyspělých zemí zpravidla uznává v podstatě jen šest procesních povinností. Jedná se o povinnost zamezit průtahům řízení (povinnost urychlovat řízení), povinnost řádného (náležitého, poctivého) vedení sporu, povinnost předložit listiny, povinnost vysvětlovací, povinnost pravdivosti a povinnost dostavit se k jednání.*“¹ Mezi uvedenými procesními povinnostmi, zatěžujícími procesní strany, hrají zvláště důležitou roli především **povinnost pravdivosti** a **povinnost vysvětlovací**, neboť jejich realizace určuje vnitřní dynamiku soudního řízení, potažmo usnadnění co nejúplnějšího objasnění skutkového stavu.

J. Macur se ve svých monografiích a člancích vícekrát a v různých souvislostech právě na problematiku povinnosti pravdivosti a povinnosti vysvětlovací zaměřil. Pozornost věnoval nejen vymezení uvedených pojmů a jejich obsahu, ale také jejich významu pro dosažení cíle civilního procesu a jejímu zákonnému vyjádření. Vycházel přitom především z teoretických názorů významných německých a rakouských procesualistů a právní úpravy povinnosti pravdivosti v procesních rádech některých vyspělých západních zemí. Věnoval rovněž pozornost vývoji české právní úpravy povinnosti pravdivosti a povinnosti vysvětlovací v civilním procesu a současným problémům jejich zákonné úpravy, resp. jejich zakotvení v občanském soudním řádu.²

V uvedených pracích Macur spojuje **pojem povinnosti pravdivosti** zejména s povinností sporných stran **pravdivě a úplně** vylíčit rozhodující skutečnosti, které se týkají projednávané věci (předmětu řízení). Poukazuje přitom na skutečnost, že pouze při splnění povinnosti pravdivosti takto formulované v dřívějším znění OSŘ(§ 101 odst. 1 OSŘ a § 79 odst. 1 OSŘ), může být mimo jiné dosaženo spravedlivé ochrany skutečných hmotněprávních vztahů a subjektivních soukromých práv a oprávněných zájmů.

Při bližším zkoumání pojmu povinnosti pravdivosti vyniká přitom jeho složitost, a to zejména z hlediska jeho rozpoznatelnosti, neboť jde o kategorii subjektivní povahy. Macur v

¹ Macur, J.: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 1995, str. 80.

² srov. např.:

Macur, J.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu procesním. Brno: Masarykova univerzita, 1991; Macur, J.: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 1995; Macur, J.: Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu. Brno: Masarykova univerzita, 2000; Macur, J.: Povinnost pravdivosti v civilním soudním řízení. Právo a podnikání, ročník 1995, č. 11; dále Macur, J.: Povinnost pravdivosti a její legislativní úprava v civilním soudním řádu. Právní rozhledy ročník 1999, č. 4; Macur, J.: Povinnost tvrzení a vysvětlovací povinnost procesních stran v civilním soudním řízení. Právo a podnikání, ročník. 1995, č. 9.

této souvislosti uvádí, že „Při posuzování povinnosti pravdivosti nezáleží na objektivní pravdě, ale pouze na subjektivním přesvědčení o ní“.³

Povinnost pravdivosti Macur vymezuje tak, že „procesní strana nesmí tvrdit skutečnosti, o nichž je přesvědčena, že jsou nepravdivé. Nesmí také popírat tvrzení odpůrce, je-li přesvědčena o jejich pravdivosti.“⁴. Dále uvádí, že „Porušení povinnosti pravdivosti se může strana dopustit nejen pozitivně nepravdivými tvrzeními, ale také vědomým potlačováním poznatků o podstatných skutečnostech. Procesní strany se mají zdržet všeho, co vede k zatemnění poznatků o skutečnostech. Nesmí se ve svých přednesech odchýlit od pravdy a mají se vyhnout neúplným, nepřesným a mnohoznačným výkladům“.⁵

Povinnost pravdivosti podle Macura směřuje jednak vůči soudu, jednak vůči druhé straně sporu a rovněž všem ostatním subjektům, zúčastněným na řízení, které by nepravdivými přednesy mohly být dotčeny ve svých právech. Zdůrazňuje, že povinnost pravdivosti vzniká také zástupcům procesních stran a jejich zmocněncům, popř. také vedlejším účastníkům. Ačkoli uznává složitost a obtížnost podmínek činnosti zmocněnce, zejména advokáta, zdůrazňuje, že zmocněnec by měl odmítnout zastupování, uplatňuje-li zastoupená strana **zřejmě neoprávněné nároky**. Takový postup odpovídá i požadavkům etického kodexu advokátů. Současně však dodává, že případy, kdy advokát dospívá ke zcela jednoznačnému přesvědčení o neoprávněnosti klientem uplatňovaného nároku, jsou jen ojedinělé.⁶

Legislativní vyjádření povinnosti pravdivosti nalezneme v civilních soudních řádech mnoha zemí, včetně předmnichovské Československé republiky, a to zejména v důsledku odmítnutí původně se uplatňující liberální koncepce civilního procesu. Dodnes je povinnost pravdivosti nejen obecně uznávána procesní teorií v Rakousku, Německu a v dalších vyspělých evropských státech, ale je rovněž právně zakotvena v právních řádech těchto zemí.

Ještě za Macurova života byly patrné tendence českého zákonodárce, vedoucí k odmítnutí formulace o povinnosti **pravdivého** vylíčení skutkových okolností procesními stranami. V současném platném občanském soudním řádu již výslovná formulace o povinnosti pravdivého uvedení skutkových skutečností zcela chybí (srovnej platné znění § 79 odst. 1 a § 101 odst. 1 o. s. ř.).

Přístup k důslednému rozboru povinnosti pravdivosti v civilním soudním řízení, včetně jejího legislativního zakotvení tak, jak byl prezentován uvedeným autorem, je nutné ocenit, neboť v české procesní teorii jsou práce věnované této problematice spíše ojedinělé. S naprostou většinou Macurových teoretických závěrů k této problematice lze souhlasit. To se týká zejména jeho přesvědčení, že rezignace zákonodárce na výslovném stanovení povinnosti pravdivosti v civilním soudním řádu, by mohla znamenat návrat k takové koncepci civilního procesu, jaká se uplatňovala na přelomu osmnáctého a devatenáctého století. Takový stav je přitom jistě nežádoucí nejen pro **zastávce přirozenoprávní teorie**, pro něž „vyloučení pozitivně právní úpravy spojené s formulací o povinnosti „pravdivého“ objasnění skutkových okolností procesními stranami, nemuselo znamenat vznik zvlášť obtížně řešitelného

³ Macur, J.: Povinnost pravdivosti v civilním soudním řízení. Právo a podnikání, ročník 1995, č. 11.

⁴ Macur, J.: Povinnost pravdivosti a její legislativní úprava v civilním soudním řádu. Právní rozhledy ročník 1999, č. 4.

⁵ Tamtéž.

⁶ Srov. Macur, J.: Povinnost pravdivosti v civilním soudním řízení. Právo a podnikání, ročník 1995, č. 11.

problému.“ Tito představitelé teorie i praxe přiznávají totiž povinnosti pravdivosti „zvláštní, výjimečné postavení, odpovídající základním principům morálky. Povinnost pravdivosti by mohla být chápána jako povinnost absolutní a bezprostředně spojená se vznikem každého soudního řízení, aniž by byla podmíněna pozitivně právní úpravou“.⁷

Značná část právní teorie a praxe, která není stoupencem přirozenoprávní teorie, by však byla nucena hledat zdůvodnění povinnosti pravdivosti alespoň **v základních ustanoveních občanského soudního řádu**, konkrétně v ustanovení jeho § 1, ve kterém je dosažení účelu civilního soudního řízení spojeno s požadavkem takového postupu soudu a účastníků v občanském soudním řízení, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachování zákonů, k čestnému **plnění povinností** a k úctě k právům občanů.

Domnívám se, že za situace, kdy je v platném občanském soudním řádu zřejmá absence jasné formulace o povinnosti **pravdivě** vylíčit skutkové okolnosti, je nutné trvat na zachování institutu povinnosti pravdivosti, tak jak ji formuloval a zdůvodňoval prof. Macur **v teoretické rovině**, neboť ona nepochybně tvoří jakousi základnu pro jeho **rozvíjení v legislativní a soudní praxi**. Proto se obávám, že pouhý odkaz na ustanovení § 1 občanského soudního řádu v souvislosti s formulací povinnosti pravdivosti nemůže obstát.

Při realizaci procesních práv a procesních povinností v civilním soudním řízení, resp. v souvislosti s hodnocením této realizace **nelze, podle mého soudu, vycházet jen z morálních postulátů, tak jak jsou prosazovány představiteli přirozenoprávní nauky**. Mám za to, že je nutná a potřebná jasná a poměrně konkrétní formulace povinnosti pravdivosti v právní úpravě civilního soudního procesu, popřípadě taková rámcová formulace této povinnosti, z níž by povinnost pravdivosti zcela jednoznačně vyplývala.

Tento požadavek je opodstatněný především možností vzniku nepříznivých důsledků porušení povinnosti pravdivosti. Nepříznivé následky nesplnění povinnosti pravdivosti netkví totiž pouze v morální rovině, ale mohly by se (oprávněně) prosazovat i v rovině právní.

Vzhledem k povaze povinnosti pravdivosti, shora charakterizované, považuji proto za žádoucí přesnější vymezení jejího obsahu soudním řádem. Lze sice přijmout Macurův názor, podle něhož legislativní úprava povinnosti pravdivosti nemůže obsahovat podrobnou specifikaci poměrně složitého obsahu této povinnosti, ale postačí, jestliže její zákonné znění bude pouze rámcové a neúplné. Domnívám se však, že dlouhodobě neobstojí takový právní status, v němž bude zákonná formulace povinnosti pravdivosti zcela chybět, resp. pokud nebude ze zákona čitelnější. Nelze totiž ani cestou procesní právní teorie a judikatury soudů vysvětlovat takové právní pojmy, které v zákoně nejsou obsaženy vůbec, resp. takové, jejichž vyjádření nelze považovat ani za rámcové a neúplné, neboť takový stav by vedl k nežádoucí libovůli soudů při zjišťování a zejména posuzování skutkového stavu.

Právní úprava procesní povinnosti pravdivosti není podle mého názoru dostatečná. Povinnost pravdivosti zavazující sporné strany civilního soudního řízení nelze dovozovat pouze z ustanovení § 1 OSŘ v jeho platném znění, a to mimo jiné i proto, že účelu civilního soudního řízení má být podle této formulace dosaženo nejen postupem účastníků, ale i soudu.

⁷ Macur, J.: Povinnost pravdivosti a její legislativní úprava v civilním soudním řádu. Právní rozhledy ročník 1999, č. 4.

Konkretizace procesních povinností, včetně konkretizace povinnosti pravdivosti, resp. takové vymezení povinností, které by mělo alespoň povahu přijatelné rámcové formulace v procesním předpisu, je podle mne potřebné nejen proto, že nerespektování povinnosti pravdivosti může vyvolat nepříznivé následky v občanskoprávní rovině (např. odpovědnost za způsobenou škodu a povinnost k její náhradě), ale mohly by být případně spojovány s odpovědností v rovině trestněprávní. Současná platná právní úprava civilního procesu ani jeho koncepce, podle mého soudu, takové důsledky nepřipouštějí.

Jestliže připustíme, že **povinnost pravdivosti** má, alespoň podle některých procesualistů, „*přirozenoprávní základ, vyplývající z úvahy, že realizace právních norem je vždy podmíněna určitými objektivními konkrétními skutečnostmi, a tedy také výpověď o těchto skutečnostech učiněná v soudním řízení musí být vedena snahou o jejich objektivní, pravdivé vylíčení*“⁸, **povinnost vysvětlovací** je založena na pozitivně právní úpravě. Mezi oběma procesními povinnostmi existují významné rozdíly. Povinnost pravdivosti nemusí být spojena s povinností vysvětlovací, avšak vysvětlovací povinnost zahrnuje vždy také povinnost pravdivosti.

Úvahy nad teoretickými východisky a praktickými dopady uplatňování vysvětlovací povinnosti procesních stran nalezneme jak ve starších Macurových monografiích, tak v těch, které publikoval v posledních letech svého života. Jeho argumenty a závěry o podstatě, funkci a obsahu vysvětlovací povinnosti mají svůj nezpochybnitelný význam, a to zejména z hlediska uplatnění této procesní povinnosti v soudní praxi.

Macur v této souvislosti podrobil teoretické názory na uplatňování vysvětlovací povinnosti důkladné analýze. Dospěl přitom k základnímu poznatku, že procesualisté nazírají na uvedenou problematiku značně rozdílně, ale v podstatě oscilují mezi dvěma základními krajními koncepcemi.

První z nich, reprezentovaná procesualisty zastávajícími široké a neomezené pojetí povinnosti vysvětlovací v civilním procesu (např. R. Sturmer, E. Peters), zdůrazňuje ústavně zaručené garance soudní ochrany. Podle těchto autorů, vycházejících z předpokladu, že pokud má ústava soukromoprávním subjektům garantovat právní ochranu v řízení zaměřeném na nalézání pravdy, **musí tyto subjekty, zejména pak ten účastník sporu, kterého netíží důkazní břemeno, aktivně spolupůsobit při objasňování skutkového stavu**. Nalézání pravdy je nejen hlavním cílem civilního procesu, ale také předmětem veřejného zájmu. Vysvětlovací povinnost sporných stran je tedy chápána jako samozřejmý, obecný prostředek, vedoucí k uvedeným cílům.

Zastánci opačného pojetí (např. P. Arens), považují vysvětlovací povinnost za neslučitelnou s právní povahou moderního civilního procesu a odmítají proto i její právní úpravu. Argumentují zejména tím, že **je třeba respektovat svobodu procesní strany nezatížené důkazním břemenem**, a proto jakékoli omezování autonomie vůle této strany je v rozporu s platným právem; nadto by uznání a připuštění volnosti vysvětlovací povinnosti mohlo vést k nadměrnému posílení soudcovské moci.

Macur sám se přiklonil ke kompromisním názorům na pojetí vysvětlovací povinnosti. Jejich autoři **připouštějí uplatnění povinnosti vysvětlovací strany, nezatížené důkazním břemenem**

⁸ Macur, J.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu procesním. Brno: Masarykova univerzita, 1991, str. 86.

v civilním soudním procesu, ale **pouze v omezeném rozsahu a za podmínek konkrétně stanovených.**

Zvláště naléhavé se ukázalo Macurovo úsilí o správné pochopení **povinnosti vysvětlovací té procesní strany, která není zatížena důkazním břemenem.**

Podrobněji se věnoval prof. Macur otázkám uplatňování vysvětlovací povinnosti v souvislosti s problematikou kompenzace informačního deficitu druhé procesní strany, tedy té, která v probíhající soudní sporu „nemůže své skutkové přednesy, na nichž zakládá svoji žalobu, námitky, popřípadě obranu ve sporu, v potřebném rozsahu konkretizovat, resp. substancovat.“⁹

Macur i v tomto díle především odmítl konstrukci obecné vysvětlovací povinnosti. Připustil sice, že nalézání pravdy je prvořadým cílem civilního procesu, avšak nemůže se uskutečňovat jinak, než procesními formami, tedy za současného respektování kontradiktornosti sporu, zásady projednací a zákonem vymezených procesních rolí subjektů řízení. Argumentoval, že zavedením nebo připuštěním obecné vysvětlovací povinnosti by se zhroutila celá struktura kontradiktorního procesu, jak se postupně vytvářela po několik staletí v úzké vazbě na povahu svého předmětu.

Vědom si nezastupitelnosti vysvětlovací povinnosti v určitých procesních situacích (zejména pokud jedna z procesních stran objektivně nemá možnost jiného přístupu k informacím, důležitým pro posouzení věci), Macur její uplatnění nevyloučil. Poukazoval na to, že jakmile je jedna z procesních stran stížena informačním deficitem a dostává se do důkazní nouze, je funkce civilního procesu jako prostředku nalézání pravdy nejen ohrožena, ale prakticky znemožněna. Proto, je nutno připustit uplatnění zvláštní vysvětlovací povinnosti, jako speciálního prostředku kompenzace informačního deficitu jedné ze stran sporu. **Z tohoto hlediska považuje vysvětlovací povinnost procesní strany pouze za zvláštní případ vyšetřovacího důkazu.** I tak je však nutné opodstatněnost vysvětlovací povinnosti v každém konkrétním případě přísně zkoumat; v každém případě může být vyvozována pouze ze závažných operných bodů formulovaných předem protistranou.

Ve shodě s jedním ze zastánců takového řešení W. Brehmem se vyslovil pro takové pojetí vysvětlovací povinnosti účastníka nezatíženého důkazním břemenem, která by vyplývala přímo ze zákona, resp. kterou by bylo možno ze zákona odvodit. V žádném případě nepřipouštěl možnost, že by uplatnění vysvětlovací povinnosti zejména strany nezatížené důkazním břemenem bylo ponecháno **pouze na vůli soudu.** Právní jistota sporných stran v civilním procesu je totiž mimo jiné zajišťována také tím, že jsou předem stanoveny předpoklady, za kterých druhá strana musí podat vysvětlení určitých skutkových okolností. Pokud by procesní strany, (v tomto případě strana, kterou netíží důkazní břemeno), byly vystaveny náhodným a předem nečitelným procesním situacím, v nichž by se neorientovaly a nemohly předvídat následky procesních úkonů svých i dalších subjektů řízení, přestaly by být plnoprávními procesními subjekty a staly by se pouhým pasivním objektem, manipulovaným soudní mocí. Důkazní nouze, v níž se v konkrétním případě ocitne strana, kterou tíží důkazní břemeno, nemůže být bez dalšího důvodem k tomu, aby druhá strana sporu (nezatížená důkazním břemenem) byla soudem jakkoli donucována k plnění vysvětlovací povinnosti.

⁹ Macur, J.: Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu. Brno: Masarykova univerzita, 2000, str. 97.

Konec konců situace, kdy k uvedení určitých informací či podání vysvětlení přikročí druhá strana sporu sama, tedy na základě vlastního rozhodnutí, v průběhu soudního řízení vznikají. Jde o takové procesní situace, v nichž sporná strana, která ovšem nemá dostatek potřebných informací, uvede v rámci svých tvrzení určité „opěrné body“ své domněnky, či podezření, aniž by byla schopna je upřesnit. Druhá strana pak může (a zpravidla také má) mít sama zájem na úplném objasnění skutečností založených zmíněnými opěrnými body. Takový případ nastává např. ve sporu pacienta proti lékaři, v němž se žalující pacient domáhá náhrady škody na zdraví, jež mu byla způsobena nesprávnou funkcí lékařského přístroje, aniž by funkci tohoto přístroje a léčebný postup podrobně vysvětlil; žalovanému lékaři pak vzniká vysvětlovací povinnost, aby tyto okolnosti vysvětlil a objasnil.

Macur v této souvislosti přesvědčivě argumentuje, že **vysvětlovací povinnost chrání především procesní zájmy samotného nositele této povinnosti a jen realizaci jeho zájmů, nikoli zájmů druhé strany, která se nachází v důkazní nouzi**. Dodává, že vysvětlovací povinnost strany nezátížené důkazním břemenem může být přesvědčivě zdůvodněna právě realizací jeho zájmů. Nelze však připustit uložení vysvětlovací povinnosti této straně soudem v případě, že by takovým postupem měl být vyřešen stav důkazní nouze strany důkazním břemenem zatížené.

Vysvětlovací povinnost procesní strany nezátížené procesním břemenem považuje totiž Macur za povinnost v plném slova smyslu. Její vznik předpokládá prokazatelnou možnost jejího splnění, to znamená, že procesní strana musí podat vysvětlení, pokud o rozhodných skutečnostech nějaké poznatky má; v opačném případě strana odmítne vysvětlení podat, nebo zůstane pasivní. Soud tedy zpravidla na návrh strany zatížené důkazním břemenem vyzve druhou procesní stranu, aby splnila svoji vysvětlovací povinnost a poskytla soudu důležité informace, potřebné k posouzení věci, ke kterým nemá druhá strana přístup.

Vedle nepříliš četných procesních povinností stran v civilním soudním řízení vyniká důležitost vysvětlovací povinnosti zvláště v některých případech soudní praxe. J. Macur ve svém díle poukazuje na některé z nich.

K realizaci vysvětlovací povinnosti dochází často prohlášením nebo zprávou o určitých skutečnostech. Tak např. lékař, žalovaný o náhradu škody na zdraví pacienta nesprávným léčebným postupem, musí v rámci své vysvětlovací povinnosti podat podrobnou zprávu o tom, jak v jednotlivých fázích léčby postupoval, jaké úkony provedl a jakým způsobem tak učinil.

Podání zprávy může za určitých okolností rovněž umožnit či usnadnit dokazování např. přesným označením svědků, identifikací listin nebo předmětů ohledání (např. fotografií). Procesní strana je povinna identifikovat i třetí osoby, které mají u sebe důležité důkazní prostředky, dále strpět ohledání předmětů, které má ve své držbě nebo ve vlastnictví, popřípadě je povinna tyto předměty vydat k soudnímu ohledání. Vysvětlovací povinnost splní povinná strana i tím, že využije svého práva zbavit svědky povinnosti mlčenlivosti apod.

Stranou jednotlivých koncepcí procesní teorie nezůstala ani otázka uplatnění sankcí za nesplnění vysvětlovací povinnosti sporné strany. Po důkladném rozboru různých pojetí sankce za nesplnění vysvětlovací povinnosti strany nezátížené důkazním břemenem se Macur vyslovil i k této otázce. Svě úvahy k tomuto tématu uzavřel, že přijatelná je pouze koncepce, podle níž lze sankci za nesplnění vysvětlovací povinnosti realizovat pouze v rámci volného hodnocení důkazů soudem. Argumentoval především poukazem na skutečnost, že jen při volném hodnocení důkazů „vzniká dostatečný prostor pro uplatnění všech složitých a

početných kritérií v různých, podstatně rozdílných procesních situacích, v nichž uplatnění sankce za porušení vysvětlovací povinnosti přichází v úvahu.“¹⁰

Jak již bylo zdůrazněno, procesní povinnosti účastníků, tedy i povinnost pravdivosti a povinnost vysvětlovací je třeba chápat v kontextu se základními principy moderního civilního soudního procesu. Ty totiž vyjadřují určité hodnoty současné společnosti, z nichž vyniká zejména svoboda lidského jednání. V podmínkách civilního procesu je to pak značná míra svobody procesních stran.

Literatura:

- Macur, J.: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 172 s., ISBN 8021011610
- Macur, J.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu procesním. Brno: Masarykova univerzita, 1991, 151 s., ISBN 8021002646
- Macur, J.: Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 253 s., ISBN 8021022760

Kontaktní údaje na autora – email:

jaruska.stavinohova@law.muni.cz

¹⁰ Macur, J.: Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu. Brno: Masarykova univerzita, 2000, str. 183.